

ЕВРОПЕЙСКА
КОМИСИЯ

Страсбург, 20.11.2012 г.
COM(2012) 669 final

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Преосмисляне на образованието: инвестиране в умения за постигане на по-добри
социално-икономически резултати**

{SWD(2012) 371 final}

{SWD(2012) 372 final}

{SWD(2012) 373 final}

{SWD(2012) 374 final}

{SWD(2012) 375 final}

{SWD(2012) 376 final}

{SWD(2012) 377 final}

1. ОБРАЗОВАНИЕТО И УМЕНИЯТА СА РЕШАВАЩ СТРАТЕГИЧЕСКИ ЗАЛОГ ЗА РАСТЕЖ

Инвестирането в образование и обучение за развитие на уменията е от съществено значение за насърчаване на растежа и конкурентоспособността: доколкото Европа ще съумее да постигне по-добра производителност, ще зависи от уменията, с които разполага. В дългосрочен план чрез уменията може да се даде важен тласък на иновациите и растежа, производството може да се изведе на преден план във веригата за създаване на стойност, може да се улесни съсредоточаването на висококвалифицирани кадри в ЕС и така да се оформи бъдещият пазар на труда. През последните десет години предлагането в световен мащаб на висококвалифицирана работна ръка значително нарасна. Това изправя Европа пред изпитание. Отмина времето, когато източник на конкуренция бяха главно държавите, в които преобладаваше нискоквалифицираният труд. Сега в световен мащаб се предлагат висококачествено образование и квалификации и Европа трябва да отговори на предизвикателството.

Европейските системи за образование и обучение все още не могат да осигурят необходимите умения, които се търсят на пазара на труда; необходимо е по-активно сътрудничество с бизнеса и работодателите, за да могат знанията в максимална степен да се приближат до реалната работна среда. Това разминаване в равнището на уменията буди все по-голяма загриженост за конкурентоспособността на европейската промишленост¹.

Въпреки постигнатия напредък през последните пет години по отношение на процента на хората, завършили висше образование, ще трябва да бъдат положени трайни усилия за изпълнението на водещата цел в областта на образованието, според която до 2020 г. 40 % от младите хора трябва да са завършили висше образование.

През последните пет години значително намаля делът на преждевременно напусналите училище, но равнищата на този показател все още са неприемливи в твърде много държави членки (Испания — 26,5 %, Португалия — 23,2 %). За намаляването му са нужни конкретни действия — по-целенасочени, основани на конкретни факти и комплексни стратегии, за които бе отправен призив в приетата наскоро препоръка на Съвета.

Данните говорят за слаби резултати и в други области: 73 милиона възрастни са с ниско равнище на образование; почти 20 % от юношите на 15 години не могат да четат достатъчно добре, а равнището на участие в обучението през целия живот е само 8,9 %.

За да може до 2020 г. работните места да се увеличат с 20 %, е нужно по-високо равнище на квалификация. За да се отговори на това търсене, са необходими по-високи стандарти на образование и по-добри учебни резултати, а младите хора трябва да бъдат насърчавани да развиват универсални умения, които да им дадат възможност да бъдат предприемчиви и да се адаптират по-лесно към промените на пазара на труда, които неизбежно и все по-често ще ги съпътстват в професионалния им път.

---

¹ Съобщение относно индустриалната политика: актуални данни за състоянието COM (2012) 582

В по-широк план задачата на образованието и обучението е свързана и с цели, които засягат активното гражданство, личностното развитие и благосъстоянието на хората. Макар че тези цели са тясно свързани с необходимостта от усъвършенстване на уменията, за да се постигне пригодност за заетост, на фона на слабия икономически растеж и намаляващата работна сила вследствие на застаряването на населението, най-неотложното предизвикателство пред държавите членки е да намерят решения, които да са от полза за икономиката, като същевременно се наблегне върху мерки, целящи да предотвратят стремителното нарастване на младежката безработица. В настоящото съобщение акцентът е поставен именно върху необходимостта от изграждане на необходимите умения за започване на работа, върху подобряването на ефикасността и достъпността на нашите институции за образование и обучение, както и върху сътрудничеството с всички заинтересовани страни.

Необходимо е обхватът на реформите да се разшири, а темпът на провеждането им — да се ускори, за да може високото равнище на квалификация да послужи както за постигането на растеж, така и за създаването на работни места. Във връзка с това Комисията счита, че има няколко приоритетни области със стратегическо значение, по отношение на които държавите членки трябва да предприемат действия паралелно с нови действия на равнището на ЕС, които от своя страна да мобилизират усилията на национално равнище. Тези стратегически приоритети отразяват специфичните за всяка държава препоръки², които Комисията отправя към редица държави членки, и са в съответствие с Годишния обзор на растежа за 2012 г.³.

Сред тях особено важно място заема борбата с младежката безработица. Настоящото съобщение обхваща четири области, които са от съществено значение за преодоляването на този проблем и по отношение на които държавите членки следва да положат повече усилия.

- Постигане на професионално образование и обучение на световно ниво, чрез което да се повиши качеството на професионалните умения
- Насърчаване на обучението, основано на практиката, включително провеждане на стажове с високо качество, професионална практика и модели за обучение, съчетаващи теоретична и практическа подготовка, чрез които да се подпомогне преходът от обучение към заетост
- Поощряване на партньорствата между публичните и частните институции (за осигуряване на подходящи учебни програми и умения)
- Насърчаване на мобилността посредством предложената програма „Еразъм за всички“⁴

Тези въпроси са пряко свързани с пакета за младежка заетост, който ще бъде представен от Комисията преди края на 2012 г. В пакета ще бъдат включени предложения за нови инструменти, насочени към преодоляване на младежката безработица и улесняване на прехода от обучение към заетост.

Заедно с настоящото съобщение са представени и следните документи, върху които стъпват основните послания в него: **информационни листове с обобщена**

² http://ec.europa.eu/europe2020/index_bg.htm

³ Годишен обзор на растежа COM (2011) 815

⁴ „Еразъм за всички“ е предложената програма на ЕС в областта на образованието, обучението, младежта и спорта, която бе представена от Европейската комисия на 23 ноември 2011 г.

информация за постигнатото от държавите членки и за провежданите от тях реформи в ключовите области на политиката, които са предмет на съобщението; първото издание на Обзора за образованието и обучението, който дава представа за настоящото равнище на предлаганите умения, както и за постигнатия напредък по водещите цели на стратегията „Европа 2020“; пет работни документа на службите на Комисията, чиято цел е да популяризират фактите и успешните практики в областта на политиката.

2. ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА В ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ, ПО КОИТО ТРЯБВА ДА БЪДАТ ПРЕДПРИЕТИ ДЕЙСТВИЯ В РАМКИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЕМЕСТЪР

2.1. Изграждане на умения за 21-ви век

Универсални и основни умения

Усилията трябва да бъдат съсредоточени основно върху изграждането на универсални умения...

В модерните, основани на знанието икономики се търсят хора с висока квалификация, която отговаря на нуждите. Според прогнозите на Cedefop делът на работните места в ЕС, за които се изисква висше образование, ще нарасне от 29 % през 2010 г. на 34 % през 2020 г., а броят на нискоквалифицираните работни места за същия период ще намалее от 23 % на 18 %. Универсалните умения, като критичното мислене, инициативността, способността за решаване на проблеми и за работа в дух на сътрудничество, ще осигурят необходимата подготовка за различни професионални пътища, които днес са и разнообразни, и непредвидими.

...най-вече предприемачески умения...

Вниманието следва да бъде насочено най-вече към изграждане на предприемачески умения⁵, тъй като те не само способстват за създаването на предприятия, но и повишават пригодността за заетост на младите хора. На национално равнище обаче само шест държави членки разполагат със стратегия за обучение в областта на предприемачеството⁶. За преодоляване на този проблем през 2013 г. Комисията ще публикува стратегически насоки с цел да допринесе за подобряване на качеството и обхвата на образованието по предприемачество в целия ЕС. Държавите членки следва да насърчават предприемаческите умения още в рамките на основното образование, като въвеждат нови и творчески методи на преподаване и обучение, а при преминаването от средно към висше образование е необходимо все повече да се акцентира върху възможностите за създаване на собствено предприятие като начин за професионална реализация. Придобиването на практически опит в реални условия трябва да бъде застъпено на много широка основа във всички дисциплини и на всички нива на образованието чрез подход, който стимулира решаването на проблеми и прави връзка с предприемачеството в самия процес на обучението. Важно е да се измерва въздействието, постигнато в резултат на тези усилия, и за да съдейства на държавите

⁵ За повече информация, свързана с предприемаческите умения, вж. Работен документ на службите на Комисията относно оценката на ключовите умения

⁶ Обучение по предприемачество в училищата в Европа — национални стратегии, учебни програми и учебни резултати (Евридика, 2012 г.)

членки, Комисията ще определи конкретни инструменти, чрез които да се направи оценка на напредъка и да се онагледи степента на усвоените предприемачески умения. На равнището на отделните институции напредъкът ще бъде поощрен посредством рамка за самооценка, разработена съвместно с ОИСР, която ще направлява и ще насърчава развитието на образователните институции в сферата на предприемачеството на всички нива, включително в училищата и при професионалното образование и обучение (ПОО).

...същевременно търсенето на високотехнологични умения все още е голямо

Немалко е значението и на научните дисциплини. Голямото търсене на квалифицирана работна ръка в отраслите, които разчитат на технологии и научни изследвания, ще се запази и в бъдеще, като това ще окаже въздействие върху търсенето на умения в областта на науките, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ). Необходими са повече усилия, за да се подчертае ролята на НТИМ като приоритетна област в образованието и да се постигне по-голяма ангажираност на всички равнища. Въпреки че общите предизвикателства, като например необходимостта тези науки да станат по-привлекателно поприще за жените, са добре известни, също така е важно дипломиралите се в областта на НТИМ да осъзнаят по-ясно какви възможности за професионално развитие се откриват пред тях.

...но първата стъпка е усвояването на основни, базови умения от всички...

Езиковата и математическата грамотност, както и основните познания по математика и естествени науки са основополагащи от гледна точка на по-нататъшното обучение, както личи и от приложения Обзор на образованието и обучението за 2012 г.; те са залог за постигането на заетост и социално приобщаване. Продължаващата цифрова революция обаче придава ново значение на тези умения, тъй като появата на нови форми на четене и писане и разнообразието от източници на информация непрекъснато променят естеството им.

В целия ЕС реформите рационализират учебните програми. Бяха въведени стандартизирани тестове на национално равнище; бе създадена инфраструктура от центрове за придобиване на езикова грамотност, знания по математика и естествени науки; бяха създадени мрежи на учителите, както и програми за тяхното продължаващо професионално развитие; активизираща се и действията, насочени към подобряване на медийната грамотност и грамотността в областта на цифровите технологии. Въпреки всичко все още са налице незадоволителни резултати, а слабото представяне в училище се превърна в неотложен за разрешаване проблем. Делът на 15-годишните юноши в Европа, които нямат основни умения, е около 20 %, а в пет държави над 25 % от младежите на този възраст се затрудняват да четат. Държавите членки трябва да въведат нови системни реформи, чрез които да се засили действието на системите за ранно установяване и ранна намеса при проблеми с ученето и които да заменят практиката да се повтаря учебната година или учащите да бъдат групирани според възможностите им с подход, който осигурява повече подкрепа на обучаемия в процеса на учене.

Тези усилия в рамките на задължителното училищно образование трябва да бъдат предшествани от висококачествено и икономически достъпно образование и грижи в ранна детска възраст. Те следва да бъдат допълнени със семейни програми за

придобиване на основна езикова и математическа грамотност, както и висококачествени програми за усвояване на основни умения за възрастни, предимно чрез обучение на работното място. Необходимо е да бъдат положени усилия за увеличаване на тревожно ниското понастоящем равнище на участие в обучението за възрастни в повечето държави членки⁷, като същевременно са необходими нови политики, основани на фактите, въз основа на резултатите от проучването на РІААС⁸. В ЕС средното равнище на участие на възрастните в обучението през целия живот е 8,9 %. В седем от държавите членки участието на възрастните е едва 5 % или дори по-ниско.

...в същото време изучаването на чужди езици е важно за заетостта и на него трябва да се обърне специално внимание

В свят, в който международният обмен има решаваща роля, владеенето на чужди езици е фактор за постигането на конкурентоспособност. Владееенето на езици придобива все по-голямо значение, за да могат младите хора да разчитат на по-голяма пригодност за заетост⁹ и мобилност, а недостатъчните езикови умения са сериозна пречка пред свободното движение на работниците. За да присъстват на световния пазар, за предприятията също е важно служителите им да притежават езикови умения.

Според констатациите в приложени работен документ на службите на Комисията относно езиците, първото европейско проучване на езиковите умения¹⁰ показва, че въпреки инвестициите в много от държавите образователните системи в редица държави членки все още не са достатъчно ефективни¹¹, за да се справят с тези предизвикателства. Във Франция само 14 % от учениците успяват да постигнат ниво на самостоятелно ползване на един чужд език в края на прогимназиалната степен на средното образование, а в Обединеното кралство това успяват да направят само 9 % от всички ученици. Необходимо е държавите членки да ускорят провеждането на реформите въз основа на нови методики и техники за преподаване както на първи, така и на втори чужд език, за да бъде постигната определената от държавните глави цел за владеенето на „майчин език плюс още два езика“¹².

Професионални умения

За да се постигне високо качество на професионалните умения трябва системите за ПОО да бъдат на световно ниво...

Подобряването на универсалните и на основните умения само по себе си няма да бъде достатъчно, за да доведе до растеж и конкурентоспособност, а същевременно образователната среда е много далеч от работното място. Целенасочените инвестиции в областта на професионалното образование и обучение и по-конкретно в първоначалното и продължаващото обучение са основополагащи за иновациите, растежа и конкурентоспособността. Ролята на ПОО за улесняване на заетостта сред

⁷ вж. Обзор на образованието и обучението 2012 г.

⁸ РІААС — Програма за международна оценка на уменията на възрастните: за повече информация вж. http://ec.europa.eu/education/literacy/resources/statistics/more-info/index_en.htm

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:372:0027:01:BG:HTML>

¹⁰ <http://ec.europa.eu/languages/eslc/index.html>

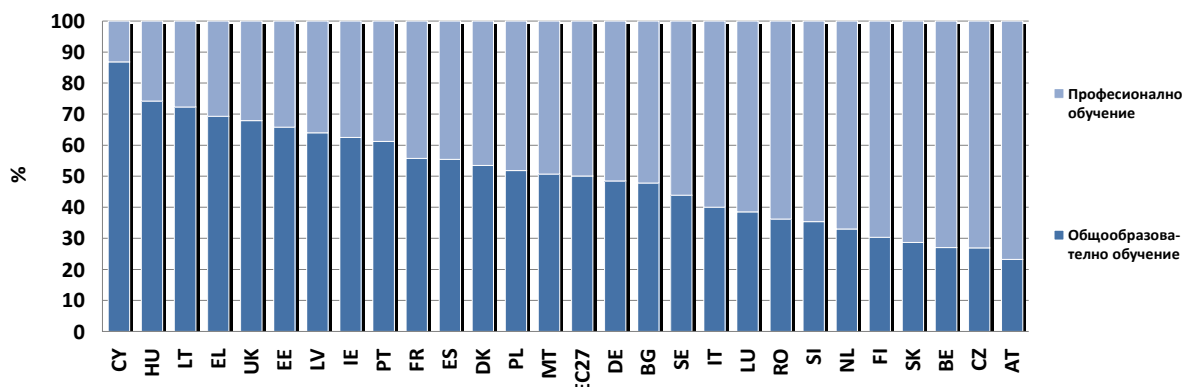
¹¹ вж. Обзор на образованието и обучението 2012 г.

¹² Европейски съвет в Барселона, март 2002 г.

младите хора, по-специално чрез системите за обучение, съчетаващи теоретична и практическа подготовка, е широко утвърдена.

Някои европейски държави вече разполагат със системи за ПОО, които са на световно равнище (Германия, Австрия, Дания, Нидерландия) и в които са внедрени механизми, улесняващи приспособяването към настоящите и бъдещите потребности от умения, така че обучението все повече да се определя от търсенето. В тези държави проблемите, свързани с разминаването между уменията и нуждите, са по-малко, равнищата на заетост сред младите хора са по-високи, а в системите за ППО са широко застъпени моделите на обучение, съчетаващи теоретичната и практическата подготовка, при които голям дял заема обучението, основано на практиката. Много други държави обаче, предимно в Южна Европа, изостават по отношение на аспекти като участието, качеството, резултатите и привлекателността на ПОО. Фигура 1 илюстрира различията между отделните държави по отношение на процентите на участие в ПОО и в гимназиалния етап на средното общообразователно обучение. Тези различия се дължат на разнообразните социално-културни традиции и възприятия, разнородните структури, с които се характеризират системите за образование и обучение, икономиката и пазара на труда в различните държави, проведените от тях реформи, степента на ангажираност на социалните партньори, както и перспективите за заетост на завършилите ПОО, а също и на индивидуалните предпочитания.

Фигура 1 — Разпределение на учащите в системата на гимназиалния етап на средното образование (ISCED 3) в зависимост от ориентацията — общообразователно или професионално обучение. в %, 2010 г.

Източник: база данни на Евростат¹³, събиране на данни UOE (UNESCO/OECD/Eurostat — Юнеско/ОИСР/Евростат)

Обучението, основано на практиката, в частност професионалната практика и другите модели на обучение, съчетаващи теоретична и практическа подготовка, улесняват прехода от обучение към заетост. Тези методи за обучение трябва да бъдат интегрирани цялостно в образователната система и да бъдат регламентирани чрез ясна нормативна уредба, а функциите на различните участници трябва да бъдат ясно определени. Подходът, който е в основата на двустранната система за обучение, а именно класическо обучение, възпроизвеждащо модела на занятията в училище, но винаги съчетано с практически занимания и опит в условията на реална работна среда,

¹³ За по-конкретни данни за всяка държава вж. уебсайта на Евростат

притежава голям потенциал, който би могъл да се реализира и по отношение на висшето образование.

Както е посочено в приложения работен документ на службите на Комисията, за постигането на отлични резултати в областта на ПОО учебните планове трябва систематично да се обновяват, условията и инфраструктурата за преподаване трябва постоянно да се модернизират, а предприятията, особено МСП, трябва да бъдат привлечени за активно участие. ПОО трябва да бъде в състояние да реагира на търсенето на по-високо специализирани професионални умения, отговарящи на конкретен икономически контекст. ПОО трябва да предлага и широко отворена врата за всички, които желаят да получат достъп до висше образование, както и за хората, на които се налага отново да влязат в системата на обучението и образованието, за да се преквалифицират или да повишат своята квалификация.

...те могат съществено да допринесат за намаляване на недостига на умения...

Системите за ПОО могат и трябва да играят ключова роля за преодоляването на недостига на умения, особено в секторите, в които потенциалът за растеж е висок, като ИКТ, здравеопазването, нисковъглеродните технологии, персонализираните услуги, услугите в стопанската сфера, морската икономика¹⁴ и „зелените“ сектори или секторите, които са в процес на мащабно реструктуриране, изискващо по-висококвалифицирана работна ръка. Целенасоченото инвестиране в областта на ПОО с цел преодоляването на недостига на умения може да допринесе за постигането на растеж в тези сектори. В рамките на тези сектори е необходимо да се насърчава по-широкото използване на вече съществуващите европейски инструменти в областта на квалификациите (Европейска квалификационна рамка — ЕКР), набирането на кредити (Европейска система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение — ECVET) и качеството (Европейска референтна рамка за осигуряване на качество в професионалното образование и обучение — EQAVET), чрез които да се улесни мобилността на квалифицирана работна ръка.

...чрез по-задълбочено сътрудничество на европейско равнище

Обучението, основано на практиката, като например моделите, съчетаващи теоретична и практическа подготовка, следва да бъде основополагащ елемент в системите за професионално образование и обучение в цяла Европа с цел намаляване на младежката безработица, улесняване на прехода от обучение към заетост и посрещане на нуждите от умения на пазара на труда. За да се постигне това, на срещата на министрите на образованието в ЕС през декември 2012 г. в Берлин ще бъде направена първата крачка сътрудничеството в областта на професионалното образование и обучение да бъде изведено на ново равнище. Министрите ще подпишат меморандум, в който ще бъдат очертани намеренията за развитие на ПОО в цяла Европа: професионалното образование и обучение трябва да стане по-привлекателно и да бъде с по-високо качество; всеки етап на образованието трябва да открива възможности за продължаване на образованието на по-високо ниво; социалните партньори и другите заинтересовани страни трябва да бъдат ангажирани активно не само в работата, свързана с развитието на образованието, но и при изпълнението на конкретни дейности; необходимо е и

---

¹⁴ Син растеж: Възможности за устойчив растеж в морските дейности и корабоплаването COM(2012) 494

въвеждането на мерки за активизиране на мобилността. В подкрепа на това сътрудничество Комисията ще създаде нов съюз за професионална практика на равнището на ЕС, чиято цел ще бъде да изведе това гледище на преден план, като обедини държавите членки и привлече по-широк кръг заинтересовани страни чрез възможности за обмен на опит и реализация на действия на национално равнище.

2.2. Насърчаване на отворено и гъвкаво обучение

Подобряване на учебните резултати, оценката и признаването

Успехът започва с добрите постижения в обучението...

Образованието и обучението могат да допринесат за постигането на растеж и за създаването на работни места само ако тяхната цел бъде в резултат на учебния процес обучаемите да придобият конкретни знания, умения и компетентности (учебни резултати), а не просто да посещават училище или да преминат определен етап от обучението.

Макар че подходът, основан на учебните резултати, вече се е утвърдил като структуроопределящ елемент в Европейската квалификационна рамка, както и в квалификационните рамки на национално равнище, този съществен преход все още не е осъществен изцяло по отношение на преподаването и оценяването. Все още предстои институциите на всички нива на образованието и обучението да се променят така, че техният принос за учащите и за пазара на труда като цяло да бъде по-адекватен и по-качествен, да се разшири достъпът до различни форми на образование и обучение и да се улесни преходът между тях.

...необходимо е да се утвърди изключително важната роля на оценяването

Показателите, по които се прави оценката, често предопределят какво се цени и какво се преподава. Въпреки че редица държави членки вече обновиха учебните си програми, постигането на модерно оценяване, чиято роля е да бъде в подкрепа на ученето, все още е предизвикателство. Както е посочено в приложения работен документ на службите на Комисията относно оценката на ключовите компетентности, голямото влияние на оценяването трябва да бъде поставено в конкретни рамки, така че компетентностите да се определят въз основа на съответни учебни резултати и да залегнат в тестовите и изпитите, чийто обхват следва да бъде разширен. Необходимо е по-широко да се използва оценяването с образователна цел, при което стремежът е да се подпомогнат учащите в ежедневния процес на усвояването на знания и умения. В този смисъл потенциалът на новите технологии за намиране на нови начини за оценяване на ключовите компетентности трябва да бъде проучен задълбочено.

Извън училище уменията на учащите трябва да могат да бъдат оценени, удостоверени и признати, оформяйки по този начин профил от умения, който може да бъде използван от потенциални работодатели. Информацията за квалификационното равнище на населението в количествено и качествено изражение ще позволи на съответните органи по-точно да установят къде съществува евентуален недостиг, и да насочат действията си към области, в които инвестициите се изплащат най-добре. Усилията трябва да продължат да бъдат насочени към разработване на инструменти за индивидуална

оценка на уменията, особено в области като способност за разрешаване на проблеми, критично мислене, сътрудничество и предприемаческа инициатива.

Квалификацията трябва да отваря възможно най-много врати...

През последните десет години редица европейски инструменти предоставят подкрепа за мобилността на учащите и работещите — Европейската квалификационна рамка (ЕКР), Europass, Европейската система за трансфер и натрупване на кредити и Европейската система за трансфер на кредити в професионалното образование и обучение (ECTS и ECVET), Европейската многоезична класификация на уменията, компетентностите, квалификациите и професиите (ESCO), както и рамки за осигуряване на качество. Тези инструменти способстват за постигането на по-голяма прозрачност, например чрез съпоставяне на квалификациите между отделните държави (ЕКР) и трансфер на кредити (ECTS).

Посочените инструменти не са разработени изолирано един от друг; може обаче да се направи още много за по-доброто им съгласуване, така че услугите да се предлагат като част от координиран механизъм, включително за постигане на прозрачност и по-добро признаване на квалификациите, за удостоверяване на незадължителното и самостоятелното обучение и за професионално ориентиране през целия живот. Това ще допринесе за създаването на реална европейска мобилност, която означава, че индивидуалните знания, умения и компетентности могат да бъдат оценени лесно и признати бързо и в друга държава. Създаването на общоевропейско пространство на уменията и квалификациите ще подкрепи стремежа за постигане на прозрачност и за признаване през граница на академичните квалификации, придобити чрез професионалното обучение и висшето образование.

...признаването на образователни квалификации може да изиграе водеща роля

Признаването на висшето образование и на квалификациите, даващи възможност за достъп до висше образование, отдавна е на дневен ред в политиката на ЕС. Мобилността в академичната област трайно нараства в резултат на променящите се структури на системите за висше образование, а този разширен международен обхват се допълва от стремежа за превръщане на ЕС в предпочитано място за обучение и научни изследвания¹⁵. Въпреки това, за да стане ЕС по-привлекателно място за учащите и изследователите, е необходим по-усъвършенстван подход за признаване на квалификациите, по-систематично и съгласувано прилагане на Европейската система за трансфер и натрупване на кредити (ECTS), както и по-ефективно приложение и оценяване на учебните резултати. Това ще допринесе и за утвърждаване на европейското пространство на уменията и квалификациите.

Продължаващият процес от Болоня предоставя важна възможност за насърчаване на прозрачност и обективност при признаването на квалификациите за висше образование в Европа и извън нея. Като част от този процес и чрез подписаното неотдавна комюнике от Букурещ държавите се ангажираха да положат усилия за по-добро признаване на дипломите за придобитото образование. Съгласно поетите ангажименти ще бъде извършен преглед на националните законодателства, за да бъдат съпоставени с

---

¹⁵ Предстоящо предложение на Комисията за преработване на директиви 2004/114/ЕО и 2005/71/ЕО

принципите, заложи в Лисабонската конвенция за признаване на квалификациите, и ще бъдат предприети действия, които да улеснят оценката на качеството при процедурите за признаване, прилагани от институциите. Сформирана е и специална група от държави, които ще изпробват нови пътища за автоматично признаване на съпоставими образователно-квалификационни степени. Целта е учащите да бъдат поставени на равни начала независимо от това къде са получили образователната си степен, като акцентът ще бъде изместен от академичното признаване на дипломите на отделни обучаеми към подход, основан на доверието в системата, в която те са придобили.

Оползотворяване на потенциала на ИКТ и образователните ресурси със свободен достъп

Цифровата революция разкрива многобройни възможности за образование...

Технологиите предлагат невиджани досега възможности за подобряване на качеството, за достъп и равнопоставеност в образованието и обучението. Те са основен лост за постигането на по-голяма ефективност при обучението и за преодоляване на бариерите, възпрепятстващи образованието, по-специално социалните бариери. Всеки може да следва свой собствен гъвкав път на обучение и да избере къде и кога да учи.

Електронното обучение, както и последните тенденции, свързани с образователните ресурси със свободен достъп¹⁶ (ОРСД), разкриват широко поле за промени в областта на образованието отвъд традиционните форми и граници. Благодарение на все по-широкото използване на ОРСД чрез интернет възникват нови форми на учене, които предлагат по-индивидуални подходи, ангажираност, използване на цифрови информационни носители, сътрудничество и практики тип „отдолу нагоре“, при които учащият или преподаващият сам става автор на учебно съдържание. Европа трябва да се възползва от потенциала на ОРСД в много по-голяма степен, отколкото в момента. За тази цел са необходими добри компютърни умения, но някои държави членки все още изостават, както сочат и данните от Обзора на образованието и обучението за 2012 г. — в 9 държави членки над 50 % от лицата на възраст между 16 и 74 години нямат компютърна грамотност или тя е много ниска. Въпреки че приложението на ИКТ в областта на образованието и обучението отдавна е политически приоритет, все още не са налице някои съществени елементи за това електронното обучение и образователните ресурси със свободен достъп да бъдат въведени на широка основа във всички сектори на образованието и обучението. Прилагането на последователна стратегия на равнището на ЕС би могло да очертае обхвата, мащаба и сложността на предизвикателствата и да послужи като основа за действията на държавите членки, както и на всички заинтересовани страни, засегнати от процесите в тази област.

---

¹⁶ Съгласно определението на ЮНЕСКО от 2002 г. образователните ресурси със свободен достъп (ОРСД) са „материали за преподавателска, учебна или научноизследователска работа, които са публично достъпни или се разпространяват чрез лиценз за интелектуална собственост, който позволява те да се използват, изменят и разпространяват безплатно“. Отвореното образование е по-широко понятие и се отнася до практики и организации, целящи премахване на препятствията пред достъпа до образование. ОРСД са част от отвореното образование, на което бе даден силен тласък чрез използването на ИКТ. За допълнителна информация вж. интернет страницата на ЮНЕСКО относно ОРСД: <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/access-to-knowledge/open-educational-resources>

...време е използването на ИКТ в обучението и преподаването да се превърне в устойчива практика...

Публикувани неотдавна изследвания¹⁷ сочат, че продължават да се наблюдават различия по отношение на наличието на образователни инструменти и учебно съдържание, основани на ИКТ. Често се препоръчва оценяването да се извършва с помощта на ИКТ, но всъщност рядко се посочва как точно да се използват тези технологии. За да се постигне индивидуално съобразено и гъвкаво обучение, използването на технологиите трябва да се превърне в неделима част от образователните практики. Чрез резултатите от широкомащабни пилотни инициативи в реални условия следва да се определи как, кога и къде ИКТ могат да бъдат използвани ефективно в педагогическите подходи и практиките за оценяване. Превръщането на изследователската работа в образователна практика е дори още по-наложително в сегашната динамична среда. Различните съществуващи вече практики (например електронното побратимяване (eTwinning, Европейският институт за иновации и технологии (EIT), общностите за знание и иновации), както и различните платформи за върхови постижения, основаващи се на ИКТ, трябва да бъдат допълнително усъвършенствани, а внедряването на научните изследвания за иновации в образователните практики трябва да се ускори. Сътрудничеството и ангажираността на заинтересованите страни е предпоставка за успеха на този процес.

...за да можем свободно да използваме съществуващите познания.

Качественото образование се опира на съчетание от разнообразни учебни материали и ресурси. За постигането му по-широкият достъп и използване на ОРСД трябва да бъдат съпроводени с ясни стандарти за качество и с механизми за оценка и удостоверяване на придобитите по този начин умения. Институциите, предоставящи образование и обучение, които все още не са въвели ОРСД, следва също така да потърсят сътрудничество с по-напреднали в технологично отношение учебни заведения, за да успеят да отговорят на очакванията на днешните учащи, които растат и живеят в епохата на цифровото общество. В повечето случаи учителите придобиват умения за преподаване с помощта на ИКТ при първоначалната си подготовка, а не чрез системата за професионалното им развитие; от съществено значение е те бъдат добре подготвени, за да могат пълноценно да внедрят потенциала на новите технологии в начина на преподаване, така че да мотивират и приобщават учащите.

Образователният пазар също се променя. Все повече структури с нетърговска цел предлагат образователни ресурси със свободен достъп чрез нови технологични постижения, като например свободния достъп, интернет обмена на файлове и софтуера с отворен код, а издателите на образователна литература и другите участници на този пазар продължават да се приспособяват към настъпващите промени. Те вече преразглеждат своите бизнес модели, за да се възползват от новите търговски възможности.

Подкрепа за учителите в на Европа¹⁸

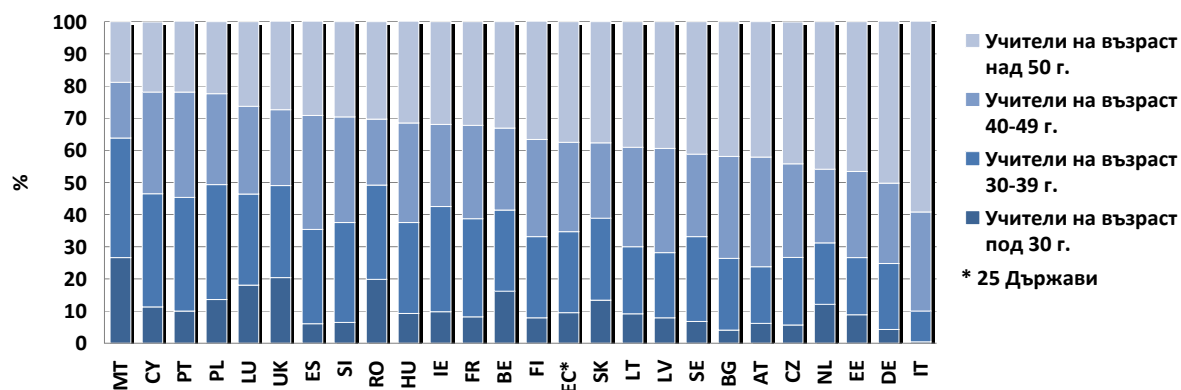
Учителите трябва да се справят с бързо променящи се изисквания...

¹⁷ http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/129EN.pdf

¹⁸ Вж. определението в работния документ на службите на Комисията относно подпомагането на преподавателските професии за подобряване на учебните резултати

Качественото преподаване и добре подготвените преподаватели могат да помогнат на обучаващите се да развият необходимите умения за глобализацията на пазара на труда чрез непрекъснато усъвършенстване на уменията; фактите¹⁹ сочат, че качеството на преподаването и обучението е определящ фактор за постигането на добри учебни резултати. Днес обаче учителите са изправени пред съвършено нови предизвикателства. Както става ясно от придружаващия работен документ на службите на Комисията, нарастващите изисквания пред образованието, фактът, че повечето учители от поколението на демографския бум вече са достигнали пенсионна възраст (вж. фигура 2), и сериозният недостиг на педагози по определени учебни дисциплини ще доведат до повишено търсене на квалифицирани преподаватели на всички равнища и ще наложат предприемането на комплексни действия, чрез които да се повиши привлекателността на тази професия. Тези мерки следва да включват както финансови, така и нефинансови стимули. Вследствие на кризата и предвид наличната към момента работна ръка се откриват нови възможности за осъвременяване на уменията сред представителите на тази професия и за привличане на нови квалифицирани кадри.

Фигура 2 — Разпределение на учителите в прогимназиалния етап на основното образование и в гимназиалния етап на средното образование по възрастови групи (в %, 2010 г.)

Източник: база данни на Евростат²⁰, събиране на данни UOE (UNESCO/OECD/Eurostat — Юнеско/ОИСР/Евростат)

...необходим е нов набор от умения за учителите, за обучаващите ги специалисти, както и за заемащите ръководни длъжности в областта на образованието...

За да се набере обаче висококвалифициран персонал, който да може да се задържи и да се развива, са необходими добре обезпечени с ресурси стратегии, които обхващат както първоначалната подготовка на преподавателите, така и тяхното развитие през целия им професионален път. Необходимо е държавите членки да създадат рамка за компетентностите или професионален профил на учителите, включително на преподавателите в рамките на първоначалното и продължаващото ПОО. За тази цел ролята на специалистите, обучаващи учителите, трябва да бъде ясно определена чрез критерии, основани на компетентностите. Наред с мерките за осигуряване на качество това следва да се превърне в основа за цялостно реструктуриране на системите за

¹⁹ вж. ОИСР „Поглед върху образованието“ (Education at a Glance) 2012 г.

²⁰ За данни за отделните държави вж. уебсайта на Евростат

набиране на персонал, така че отлично подготвени кандидати да бъдат не само привлечени в преподавателската професия, но и мотивирани да останат в нея.

Набирането, подготовката и задържането на подходящ ръководен персонал на всички нива в образователната система е също толкова важно и изисква да бъдат направени допълнителни инвестиции. Ръководителите трябва да наблягат върху подобряване на преподаването и обучението, което продължава да бъде проблем в много държави членки поради нарастващото административно натоварване. Добър опит в тази насока може да бъде почерпен от съществуващите алианси за подготовка на ръководни кадри или програми за професионално развитие.

...необходими са решителни действия в подкрепа на нови подходи за преподаване и усвояване на знания...

Учебните програми, особено в областта на ПОО, следва да бъдат съобразени в по-голяма степен с изискванията на работното място чрез постоянно сътрудничество с предприятията и работодателите, например подпомагане на обучението чрез посещения на предприемачи по време на учебните занятия. Необходими са реформи на подходите за преподаване и обучение на всички нива, както и обезпечено с ресурси постоянно професионално развитие, което следва да осигури редовно предоставяне на обратна връзка от специалистите, подготвящи учители. Учителите трябва активно да участват в дейности, чрез които да бъдат обучени за работа с нови технологии, за по-добро овладяване на умения в учебния процес, за зачитане на многообразието и за социално приобщаване, както и за посрещане на нуждите на обучаеми в неравностойно положение — като лица с ромски произход, деца с увреждания или мигранти. Крайната цел на всички тези дейности следва да бъде подобряване на учебните резултати.

...качеството на преподаването е от основно значение и в областта на висшето образование

Ако усилията, които се полагат в момента, се запазят на същото равнище, най-вероятно Европейският съюз ще успее да постигне водещата цел за това 40 % от населението да са завършили висше образование. Както изследователската работа²¹, така и преподаването трябва да се подпомагат чрез осигуряването на солидна основа за непрекъснато професионално развитие. Именно преподаването обаче в най-голяма степен оказва влияние върху постигнатите от студентите резултати и дава повече шансове за професионална реализация на дипломираните се, като допринася за високото признание на европейските институции за висше образование навсякъде по света. Понастоящем само няколко държави разполагат със стратегии за насърчаване на качеството на преподаване във висшето образование, включително педагогическо обучение на преподавателите. Комисията създаде група на високо равнище за модернизация на висшето образование и през 2013 г. тя ще отправи препоръки към органите на политическо равнище и към висшите учебни заведения за подобряване на качеството на преподаването и обучението.

2.3. Насърчаване на съвместни усилия

Финансиране на образованието

---

²¹http://ec.europa.eu/euraxess/pdf/research_policies/Towards_a_European_Framework_for_Research_Careers_final.pdf

Инвестициите в образованието и обучението са въпрос, който предизвиква всеобща загриженост поради първостепенното им значение за постигането на по-добра производителност и икономически растеж...

Въпреки безспорните ползи от образованието както в средносрочен, така и дългосрочен план, икономическият спад и свързаната с него необходимост от фискална консолидация станаха причина много държави членки да ограничат инвестициите в образованието и обучението. От началото на учебната 2009 — 2010 година и особено след средата на 2010 г. редица държави бяха принудени да намалят заплатите на учителите и на други държавни служители. През 2012 г. повечето държави запазиха съществуващите договорености относно финансирането на механизми за подпомагане на ученици и студенти и/или техните семейства. От държавите, за които има данни, само Испания (бюджет на централно равнище), Кипър и Португалия намалиха средствата за съществуващите схеми за подпомагане на обучаващите се. Изразходването на по-малко средства днес в средносрочен и дългосрочен план неизбежно ще има сериозни последици върху равнището на квалификацията в Европа.

Въпреки че някои държави разполагат с повече възможности да приложат гъвкав подход при тези обстоятелства, пред всички държави членки стоят общи предизвикателства, които имат две измерения: публичните инвестиции приоритетно да се насочат към сектора на образованието и обучението и да бъдат намерени по-ефикасни начини за усвояване на наличните финансови средства, като за тази цел може да възникне необходимост от структурни реформи в някои образователни системи. Основният фактор за по-добра възвращаемост на инвестициите в образованието и обучението е подобряване на качеството на преподаването и предотвратяване на слабата успеваемост в обучението. Държавите членки все по-често прибегват до модели за споделяне на разходите между различните партньори в образователния процес — държавата, предприятията, отделни лица, фондации и асоциации на възпитаниците на учебните заведения — при които публичните инвестиции действат като механизъм за привличане на съответно съфинансиране от страна на частния сектор.

...основната цел трябва да бъде оптимална ефективност на инвестициите на всички равнища на образованието...

Един от приоритетите за по-ефективно използване на средствата следва да бъде образованието в по-ранна възраст, като чрез него може да предотврати слабата успеваемост в началните етапи на образованието и последиците от това в зряла възраст (представяне в училище, равнище на заетост, равнище на доходите, превенция на престъпността, здравеопазване и т.н.)²². Предоставянето на висококачествено и икономически достъпно образование още от ранна детска възраст дава своите резултати, по-специално за групите в неравностойно социално положение. Въпреки че след 2000 г. държавите започнаха да отделят повече средства за предучилищното и училищното образование, публичните инвестиции на глава от населението в образованието в ранна детска възраст все още са по-ниски, отколкото тези във всеки друг етап от образованието.

---

²² вж. „Евридика“, „Последни тенденции в публичното финансиране на образованието в Европа“ (предстои публикуване).

Равнището на публичните инвестиции трябва да се запази и по отношение на училищното образование, но правителствата трябва да потърсят начини да постигат повече с наличните ресурси. От направените инвестиции могат да бъдат извлечени съществени ползи и чрез по-ефективна кадрова политика, чрез задържане на учителите в тази професия и подкрепа за професионалното им развитие (на този въпрос е отделено повече внимание в точка 2.2).

...споделянето на разходите за ПОО и за висше образование е начин за постигането на тази цел

Ползите от инвестициите в ПОО, висшето образование и обучението за възрастни са значителни както за публичния, така и за частния сектор²³. При добре утвърдените системи за ПОО, в които се прилагат модели на обучение, съчетаващи теоретична и практическа подготовка, дружествата могат да постигнат дългосрочна възвръщаемост дори ако изразходваните средства за даден стаж първоначално превишават преките постъпления от работата на стажанта. С цел да се стимулират възможностите за професионална практика публичните средства следва да бъдат насочени по-специално към секторите, в които необходимостта от работна ръка се увеличава. От своя страна дружествата следва да увеличат инвестициите за първоначално професионално образование и обучение, предимно като участват в алтернативни модели за обучение, но също и чрез подпомагане на училищата с подходящо оборудване.

Ползата от продължаващото ПОО може да се превърне в печалба за частния сектор и в по-висока производителност за работодателите. Проучванията показват обаче, че е възможно съществуващите понастоящем инструменти за публично финансиране (индивидуални сметки за обучение, субсидии за обучение и др.) да не са ефективно насочени, като се има предвид, че правилата за тези инструменти в повечето случаи благоприятстват участието и съответно — значителните икономически ползи, за работници, които вече притежават висока квалификация. Публичното финансиране в тази област трябва да бъде оценено внимателно и да бъде насочено към нов вид участници, най-вече към групите в неравностойно положение. В периоди на икономическо реструктуриране е необходимо публичният сектор да поеме по-голяма отговорност. Нужно е по-широко прилагане на механизми за поделение между работодателите на финансовата тежест на обучението, например чрез браншови фондове за обучение.

Добре известно е, че инвестициите във висшето образование могат да имат значителна възвръщаемост за отделната личност и за обществото като цяло²⁴. В отделните държави членки се прилагат различни модели на финансиране, като все повече от тях въвеждат принципа на споделяне на разходите в системите за висше образование поради увеличаващия се брой на студентите и натиска за бюджетни ограничения. Макар че изборът на най-подходящия механизъм за финансиране е прерогатив на отделните държави членки, съображенията за ефективност трябва да вървят ръка за ръка с принципите на равнопоставеността и еднаквия достъп за всички. Степента, в която студентите или други фактори трябва пряко да участват в разходите за тяхното

---

²³ вж. ОИСР, „Поглед върху образованието“ (Education at a Glance) 2012 г.

²⁴ вж. ОИСР, „Образованието днес“, 29 юни 2012 г.

обучение²⁵, както и определянето на общото въздействие на принципа за споделяне на разходите са въпроси, по които трябва да се проведе дебат и които е целесъобразно да бъдат подкрепени с допълнителни проучвания и анализи.

На последно място, с оглед на ограничените ресурси правителствата трябва да използват ефективно и финансирането по линия на структурните фондове и по-специално на Европейския социален фонд. Редица страни неотдавна преразпределиха значителни средства за програмния период 2007 — 2013 г. към ключови приоритети в областта образованието и обучението. За да се подпомогнат инвестициите в образованието и свързаната с него инфраструктура, през периода 2014 — 2020 г. ще бъде необходимо още по-тясно съсредоточаване и насочване на средствата в зависимост от приоритетите. Предложената програма „Еразъм за всички“ за периода 2014 — 2020 г. също ще осигури подкрепа за транснационални инициативи в тези области чрез мерки за насърчаване на мобилността, сътрудничеството и подкрепата за съответни политически действия.

Партньорства

Ако получат енергична подкрепа, партньорствата могат да се превърнат в платформа за насърчаване на „правилните“ умения

Партньорствата между публични и частни институции не са само източник на финансиране за образованието; те дават възможност за взаимно обогатяване чрез знания и опит, за съвместно разработване на политики, както и за тяхното прилагане на практика. Партньорствата предоставят възможност за целенасочено развитие на квалификационни програми при използване на новаторски и устойчиви подходи, както и да бъдат ангажирани всички участници, които имат пряко отношение към преподаването, практическото прилагане и актуализирането на конкретни умения. Чрез партньорствата могат да се установят връзки между различни области на политиката, различни раздели в образованието и обучението, между представители на публичния и частния сектор, както и между различните нива на управление²⁶.

В областта на образованието и обучението подходът на партньорството всъщност означава активно разработване на стратегии за развитието на уменията, а не просто за тяхното „доставяне“. За да бъдат устойчиви, партньорствата трябва да бъдат изградени на основата на ясни цели и следва да бъдат структурен елемент при провеждането на политиката. В тях трябва да се включат всички заинтересовани страни, включително представители на учителските организации, социалните партньори и студентските организации.

Подходът на партньорството е решаващ фактор за успеха на схемата за гаранции за младежта (вж. предстоящия пакет за младежка заетост). За осъществяването на такива комплексни механизми институциите за образование и обучение трябва да разчитат на съгласувани усилия с другите заинтересовани страни.

---

²⁵ Вж. „Евридика“ (2012 г.), „Национални системи за поемане на студентските такси и за подпомагане на студентите 2011 — 2012 г.“

²⁶ За различните практики в държавите членки вж. работния документ на службите на Комисията относно партньорствата и гъвкавите подходи за развитието на умения през целия живот

На равнището на ЕС се насърчават различни форми на партньорство. С подкрепата на Европейския институт за иновации и технологии (ЕИТ) общностите на знание и иновации (ОЗИ) обединяват ресурсите на образованието, научните изследвания и стопанския сектор, за да насърчат развитието на умения по начин, който отговаря на нуждите и предизвикателствата на съответните икономически субекти. Друг пример, свързан с конкретен сектор, е коалицията за работни места в областта на ИКТ. Коалицията ще осигури обща платформа за действие на промишлеността, работодателите, сектора на образованието и държавните органи с цел преодоляване на недостига на квалифицирана работна ръка в сектора на ИКТ.

Предложената програма за подпомагане „Еразъм за всички“ също ще осигури стимули за формирането на партньорства. Съюзите на знанието ще получат подкрепа, за да приведат в действие комплексен набор от дейности, които насърчават споделянето, обмена и потока на знания между висшите учебни заведения и предприятията. Целта на тези обединения е да благоприятстват върховите постижения и иновациите и чрез тях да създават нови мултидисциплинарни учебни програми за насърчаване на умения като предприемачество, разрешаване на проблеми в реално време и творческо мислене. В областта на ПОО ще бъде предоставена финансова подкрепа на секторните съюзи на уменията, които обединяват учебните заведения, предприятията и професионалните организации, за съвместно разработване на учебни планове и програми за обучение. Формираните съюзи на знанието и секторни съюзи на уменията ще могат да се възползват от констатациите на социалните партньори, чиято работа по определяне на специфичните нужди от умения в конкретни сектори продължава, включително на европейско равнище чрез европейските секторни съвети по уменията.

3 ПРИОРИТЕТИ ЗА ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ

Разнородното естество, както и неотложният характер на предизвикателствата, пред които са изправени държавите членки, налагат използването на различни инструменти за различни периоди от време, както и провеждането на действия едновременно в сферата на образованието и в сферата на заетостта. Усилията да се стимулира предлагането на адекватни и висококачествени умения трябва да вървят ръка за ръка с целенасочени действия за улесняване на прехода от обучение към заетост, намаляване на пречките пред мобилността и по-добро функциониране на пазара на труда, за да могат младите хора имат по-добър достъп до възможности за работа.

Предстоящият **пакет за младежка заетост** ще осигури тласък за държавите членки да активизират усилията си в областта на обучението, основано на практиката, действията за мобилност и провеждането на стажове, както и да насърчават партньорствата (включително в областта на образованието) за практическо прилагане на гаранциите за младежта като непосредствен отговор на кризата, свързана с младежката безработица.

В съответствие с предложените действия в специфичните за всяка държава препоръки за 2012 г. Европейската комисия приканва държавите членки да засилят образователните реформи, чиято цел е преодоляване на младежката безработица и повишаване на предлаганите умения, като предприемат следните водещи действия:

1. **Насърчаване на високите постижения в областта на професионалното образование и обучение (ПОО).** Водещите действия следва да осигурят, в зависимост от обстоятелствата във всяка държава, развитие на висококачествени системи за ПОО, съчетаващи теоретична и практическа подготовка, съгласуване на политиките в областта на ПОО с регионалните/местните стратегии за икономическо развитие и по-специално за интелигентна специализация, която дава възможност за съчетаване на различни възможности за образование, разработване на по-кратък цикъл на обучение във висшето образование (2 години), насочен към определени области с потенциал за растеж — ИКТ, здравеопазване, умения в „зелени“ сектори, както и укрепване на местните, националните и международните партньорства и мрежи между предприятията, особено МСП, и институциите, предоставящи ПОО.
2. **Подобряване на резултатите на обучавашите се от групи, които са изложени на голям риск от преждевременно напускане на училище и ниска степен на усвояване на основни умения.** Водещите дейности следва да имат за цел предоставяне на висококачествено и икономически достъпно образование и грижи в ранна детска възраст, по-добро усвояване на основни умения, като езикова и математическа грамотност, основни умения по математика и естествени науки, ранно установяване на слаби резултати при усвояването на основните умения на всички етапи на образованието и осигуряване на индивидуално съобразена подкрепа, както и прилагане на обосновани с доказателства стратегии за намаляване на преждевременното напускане на училище.
3. **По-ефективно предоставяне на универсални умения за по-добра пригодност за заетост, като предприемачество и инициативност, умения за работа с цифрови технологии и владеене на чужди езици.** Водещите действия трябва да гарантират предприемането на мерки за интегриране на универсалните умения във всички учебни програми още от ранните етапи на образованието до етапа на висшето образование, като се използват иновативни и ориентирани към обучаемия педагогически подходи, както и разработването на инструменти, които позволяват ефективна оценка на равнищата на компетентност. Преди да завършат задължителното си образование, всички млади хора трябва да са преминали поне един практикум с предприемаческа насоченост.
4. **Намаляване на броя на нискоквалифицираните възрастни.** Водещите действия включват определяне на национални цели и стратегии, увеличаване на стимулите за обучение за възрастни в предприятията, удостоверяване на уменията и компетентностите, придобити извън формалното образование, както и създаването на единични звена за контакт, които предлагат различни услуги, свързани с обучението през целия живот, като например удостоверяване на уменията, професионално ориентиране и обучение, съобразено с индивидуалните потребности.
5. **Засилено използване на ИКТ в учебния процес и осигуряване на достъп до висококачествени образователни ресурси със свободен достъп (ОРСД).** Водещите действия следва да бъдат насочени към модернизиране на инфраструктурата на училищата по отношение на ИКТ, подпомагане на практиките за преподаване и оценяване, при които се използват ИКТ, насърчаване на прозрачността относно правата и задълженията на потребителите на електронни ресурси, установяване на механизми за удостоверяване и признаване на уменията и

компетентностите, придобити чрез ОРСД, и подпомагане на институциите, предоставящи образование и обучение, да адаптират своите бизнес модели към появата на ОРСД.

6. **Преразглеждане и затвърждаване на професионалния профил на упражняващите преподавателски професии (учители на всички нива, училищни ръководители, специалисти, които подготвят учители).** Водещите действия трябва да бъдат свързани с преглед на ефективността на първоначалната подготовка на учителите, както и на нейното качество от академична и педагогическа гледна точка, въвеждане на последователни и обезпечени с ресурси системи за набиране на персонал, подбор, въвеждане и гарантиране на професионалното развитие на преподавателите въз основа на ясно определени компетентности, които са необходими на всеки етап от преподавателската професия, както и повишаване на уменията на учителите за работа с цифрови технологии.

Тези реформи няма да постигнат успех, ако образованието не се финансира по-ефективно. За да преодолеят това сложно предизвикателство, **Комисията призовава държавите членки да проведат усилен национален дебат относно начините за осигуряване на устойчиви механизми за финансиране, които да засилят стабилността и ефективността**, като същевременно подпомагането бъде насочено в по-голяма степен към групите с по-слабо участие. Особено внимание следва да бъде отделено на разработването на схеми за финансиране за ПОО и обучение за възрастни, при които отговорността е поделена между публичните органи, предприятията и съответния личен принос на участниците (например чрез браншови фондове за обучение, вноски за обучение, плащани от предприятията, и т.н.) и които са насочени към привличане на големи дружества и МСП, които да предоставят обучение в областта на ПОО, основано на практиката.

4. **КООРДИНАЦИЯ НА ЕВРОПЕЙСКО РАВНИЩЕ И ПРИНОС НА ЕС**

Въпреки че отговорността и инструментите за справяне с проблемите, които се разглеждат в настоящото съобщение, са от правомощията на държавите членки, необходимите амбициозни реформи изискват големи усилия, които трябва да бъдат положени съвместно от ЕС и от държавите членки. На равнището на ЕС ще бъде отделено непосредствено внимание на следните **водещи действия**:

1. **По-широко прилагане на подход, съобразен с условията в отделните държави членки, и подпомагане на усилията им за изпълнение на набелязаните приоритети** посредством:

- наблюдение на напредъка във всяка държава членка в рамките на следващия европейски семестър и използване на резултатите от прегледа по държави при подготовката на проекта на **специфичните за всяка държава препоръки** за 2013 г.;

- засилване на аналитичните данни, които залягат в основата на прегледите по държави, чрез: i) редовни **партньорски оценки** в рамките на отворения метод на координация в областта на образованието и обучението; ii) рамка за сътрудничество между Европейската комисия и ОИСР в областта на политиките, свързани с уменията. Посредством тази рамка **публичният портал „Онлайн оценка на образованието и уменията“** ще започне да функционира през есента на 2013 г., като ще даде възможност на гражданите и предприятията да оценят чрез методологията на РІААС уменията си спрямо други участници в проучването; iii) засилено наблюдение на критериите за образование и обучение, включително на **новия критерий за езиково обучение**, посочени в работния документ на службите на Комисията относно езиците.
2. Ускорено въвеждане на подобренията в областта на обучението, основано на практиката, по-специално чрез създаването на **съюз за професионална практика на равнището на ЕС** (вж. предстоящия пакет за младежка заетост). Като първа стъпка Комисията ще подкрепи подписването на Меморандум относно европейското сътрудничество в областта на професионалното образование и обучение, който ще осигури обща основа за обмен на успешни подходи и модели между държавите членки.
  3. **Създаване на Европейско пространство за умения и квалификации** за по-голямо сближаване между различните инструменти на ЕС с цел осигуряване на прозрачност и признаване на квалификациите, за да се гарантира, че уменията и квалификациите могат лесно да бъдат признати отвъд националните граници въз основа на текущи оценки и в съответствие с подхода, основан на учебните резултати.
  4. **Финансиране на образованието за постигане на растеж** с цел засилване на ангажимента за формиране на висококвалифицирана работна сила, която разполага с възможности за непрекъсната актуализация на знанията посредством:
    - дейности по наблюдение, които ще помогнат на държавите членки да определят приоритетните области на финансиране в зависимост от потенциала за създаване на растеж, и разработване на рамка, основана на доказателствата, за анализ на ефективността на публичните разходи за качествено образование и обучение;
    - за първи път на равнището на ЕС откриване на дебат със заинтересованите страни относно ползите от инвестициите в различни сектори на образованието и обучението (професионално обучение, обучение на възрастни, висше образование) и начините за увеличаване на ефективността на разходите;
    - съвместно със социалните партньори проучване на равнището на ЕС на начините за предоставяне на значително повече възможности за обучение на възрастните, работещи в предприятия, с оглед на тяхната преквалификация или повишаване на квалификацията. Тази консултация ще се осъществи след провеждането на консултациите относно Рамката за качество на стажовете, за да може резултатите от тях да бъдат взети предвид в пълна степен.

5. Анализ на въздействието от предоставяната от ЕС подкрепа за подобряване на достъпа и използването на ОРСД и ИКТ, установяване на параметри за качество и процедури за сертифициране на ОРСД, разработване на основаващи се на ИКТ учебни практики и създаване на европейска среда за онлайн образование. Резултатите от тази подготвителна работа ще се превърнат в основа за **новата европейска инициатива за „Отваряне на образованието“**.
6. Действията, свързани с обучението по предприемачество, следва да включват: публикуване на насоки в областта на политиката, свързана с обучението по предприемачество, през 2013 г.; съвместно разработване с ОИСР на рамка за определяне на насоките относно учебните заведения, предоставящи обучение по предприемачество, както и разработване на инструменти за проследяване на напредъка и формирането на предприемачески умения.
7. **Партньорството между образованието, стопанския сектор и научните изследвания**, като например съюзите на знанието, секторните съюзи на уменията и партньорските дейности по програма „Мария Склодовска — Кюри“, ще бъдат подпомогнати чрез предложената програма „Еразъм за всички“ за периода 2014 — 2020 г., както и по „Хоризонт 2020“ с цел приспособяване на системите за образование и обучение към потребностите на предприятията, особено на МСП.

5. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Европа ще възобнови растежа само ако постигне по-висока производителност и успее да предложи висококвалифицирана работна ръка. Реформирането на системите на образование и обучение е от съществено значение за постигането на тази цел. Настоящото съобщение и анализът по държави, представен в придружаващите го работни документи на службите на Комисията, си поставят за цел да дадат импулс на държавните органи, институциите за образование и обучение, учителите, предприятията и другите партньори да работят заедно и в зависимост от конкретните за всяка държава обстоятелства да положат общи усилия за осъществяването на реформите. На национално равнище към държавите членки се отправя призив да обсъдят предложеното в настоящия документ чрез дебати в националните парламенти и със съответните заинтересовани страни, за да се даде нов тласък на реформите.

Комисията ще гарантира, че въпросите, свързани с ролята на образованието и инвестициите в умения за постигането на растеж и създаването на работни места, ще бъдат включени в пълна степен в работата в рамките на европейския семестър. Комисията ще използва европейските платформи за диалог — отвореният метод на координация в областта на образованието и обучението, процесът от Болоня в областта на висшето образование и процесът от Копенхаген в областта на ПОО — както и инструментите за финансиране, за да подчертае неотложността на приоритетите, изведени на преден план в настоящия документ.